

- студенти вважають відповідальність важливою складовою процесу професійного становлення майбутнього фахівця;
- досліджувані особи не характеризуються низьким рівнем задоволеності власною відповідальністю, що пов'язано з прагненням бути висококваліфікованим фахівцем та реалізувати професійні та життєві перспективи майбутніх фахівців. При цьому ми вважаємо, що відповідальність повинна бути обов'язковою професійною рисою кожного випускника вишу;
- потрібно здійснювати системний підхід до майбутніх фахівців з метою якнайбільшої зацікавленості у високому рівні особистої та соціальної відповідальності.

Отримані результати окреслюють перспективи подальших досліджень особливостей і закономірностей розвитку відповідальності як професійно важливої риси студентів вишу.

Література:

1. Максименко С. Особистість: прогноз розвитку і життєвий шлях / С. Максименко // Психолог. – 2006. – № 7. – С. 5-10.
2. Муздыбаев К. Психология ответственности / К. Муздыбаев. – М., ЛИБРОКОМ, 2010. – 248 с.
3. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. В. Василенко. – К. : Академвидав, 2005. – 360 с.
4. Савчин М. В. Духовний потенціал людини: монографія. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – С. 119.

ФОРМУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Білоус Т. Л.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін

*Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Суми, Україна*

В Україні впроваджуються нові стандарти до якості знань, умінь і навичок фахівців та особливо тих, хто повинен слідкувати за станом законності, й підтримувати правопорядок у державі. Дане дослідження присвячено працівникам органів внутрішніх справ (ОВС) України, оскільки саме їх професія вимагає від своїх фахівців: самовідданості, самооцінки, самоуправління, саморегуляції, чесності, гуманності, відповідальності за себе та інших, життєвої мужності, високого рівня професійної кваліфікації тощо.

У нормативних документах знаходимо визначення поняття нашого дослідження. Так, *органи внутрішніх справ* – «це правоохоронні органи державної виконавчої влади, підпорядковані Міністерству внутрішніх справ (МВС) України, що забезпечують дотримання законності й правопорядку, боротьбу зі злочинністю, захист прав і свобод людини і громадянина від протиправних посягань, від протиправних посягань на власність, навколишнє середовище, інтереси суспільства і держави» [4].

Важливу роль в обґрунтуваннях особливостей саморегуляції психічних станів працівників ОВС України в екстремальних умовах відіграли наукові дослідження Т. Л. Білоус, Л. Г. Дикої, О. А. Конопкіна, А. О. Прохорова та інших.

Науковець Л. Дика [2], яка досліджувала психологію саморегуляції функціонального стану суб'єкта в екстремальних умовах діяльності довела, що цілі й мотиви діяльності з саморегуляції функціонального стану можуть або сприяти виконанню професійної діяльності, або не збігатися і вступати в суперечність, заважати її виконанню. Також в дослідженні встановлено, що провідна роль у такому виборі належить мотиваційно-вольовим детермінантам у стратегії адаптації до цих умов і в орієнтації активності суб'єкта на діяльність або стан зокрема. Треба врахувати всю гаму особистісних, психологічних і фізіологічних детермінант, що визначають індивідуальну динаміку адаптації особистості фахівця до екстремальних умов. Також автором встановлено, що саме психічна саморегуляція визначає результати взаємодії «риса особистості – стан» [2]. Тобто поведінка працівника ОВС, правильність його дій, подолання негативних психічних станів залежить від його особистості та психічної саморегуляції.

О. Конопкін розглядає усвідомлену саморегуляцію як «...системно-організований процес внутрішньої психічної активності людини щодо ініціації, побудови, управління, підтримування різними видами і формами довільної активності, безпосередньо прийнятими людиною цілями» [3].

Як зазначає А. Прохоров, що за допомогою методів психічної саморегуляції кожен працівник системи ОВС може поступово оволодіти прийомами регулювання своєї психічної активності та підвищувати рівень особистої працьовитості, позитивно впливати на емоційно-вольову сферу, протистояти формуванню професійної психологічної деформації, значно поширювати можливості своєї психіки, навчитись користуватись особистими потенційними резервами у своїй професійній діяльності [7]. Завданням свідомої психічної саморегуляції є розуміння сутності механізму саморегуляції, формування умінь і навичок психічного самовпливу та додержання психічної гігієни [7].

Для свідомого управління своєю поведінкою працівникам ОВС необхідні якості особистості. Які потрібно формувати у працівників ОВС інтерес до отримуваних знань, виховувати такі якості особистості, які складають необхідні умови для саморегуляції – старанність, відповідальність, самостійність та проводити спеціальні заняття з працівниками ОВС по формуванню саморегуляції в екстремальних умовах.

Теоретичні висновки щодо необхідних якостей для роботи в екстремальних умовах підтвердили працівники ОВС, які перебували в зоні Антитерористич-

ної операції (АТО). Так, на питання: «Які професійно важливі якості Вам довелося використовувати під час перебування в зоні АТО?» від працівників ОВС, ми отримали таку відповідь: адаптованість, надійність, психологічна стійкість, стресостійкість, комунікативні здібності спілкування з різними верствами населення, врівноваженість, саморегуляція, самооцінка, витриманість, самостійність, відповідальність, активність й ініціативність, цілеспрямованість, рішучість, самовладання, способи і прийоми подолання психологічних станів тощо [1, с. 76].

Як показали результати проведеного усного опитування з працівниками ОВС, які перебували в зоні АТО, вони стикалися відразу з п'ятьма – шістьма екстремальними умовами при несенні служби в бойових умовах. Слід відмітити, що найчастіше їм довелося використовувати такі знання та вміння: оцінювати обстановку і приймати рішення; планування операцій; вогневого контакту; розрахунок сил та засобів проведення операцій; ліквідація безладу без силового впливу; евакуація з небезпечного району; тактика дій у різних природних умовах; використання засобів індивідуального захисту та маскування; надання першої медичної допомоги тощо. Усе це вимагало самовладання, врівноваженості, умінь саморегуляції. [1, с. 82]. Враховуючи компетентність працівників ОВС України, вплив на них екстремальних умов, теоретичні розробки з проблеми, ми визначили умінь саморегуляції в екстремальних умовах.

Саморегуляція ж передбачає характер реакції на дії, вчинки особистості з боку суспільства [6] і свідоме обмеження чи посилення свого впливу, дії відповідно до професійних задач. Задача – це мета в певних умовах [8], у тому числі в екстремальних. Саморегуляція пов'язана з усіма професійними функціями працівника ОВС, вона відбиває в собі операційний та оціночний компоненти професійної готовності до роботи в екстремальних умовах.

Слід відзначити, що аналіз літератури показав, що одним з діючих та застосовуючих для корекції психіки є метод саморегуляції. Отже, вважається, що саморегуляція психічних станів, сприяє не тільки професійному, але й особистісному розвитку. Саме ці обставини визначають необхідність застосування працівниками ОВС відомих їм і засвоєних у процесі життя способів та методів зняття напруги, зниження психічного стомлення та прийомів саморегуляції психічних станів. Працівники ОВС виконуючи свої професійні обов'язки пов'язані зі значними нервово-психічними навантаженнями. В умовах такої інтенсифікації праці, при високих вимогах до її ефективності, постає проблема психологічної розгрузки та корекції психічних станів працівників ОВС. Вважаємо за необхідне ознайомлювати працівників ОВС з усіма методиками та їх напрямками, під час навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ), а кожен обере для себе те, що йому найбільш підходить. Потрібно застосовувати загальні методи саморегуляції: аутотренінг; медитація; фізичне навантаження; емоційне розвантаження; розвиток емоційного інтелекту.

Саморегуляція дозволяє довести до кінця досягнення мети, враховуючи екстремальні умови, тобто виконати профільну задачу в таких умовах на основі наявних знань і вмінь. Саморегуляція може бути у формі самозахисту в екст-

ремальних умовах, який вимагає особливих дій працівників ОВС, на основі співвіднесення та оцінки небезпеки і ризику в екстремальних умовах, боротьби мотивів, розв'язання особистістю протиріччя для себе між вимогами професії та особистою безпекою, між різними емоціями і почуттями, що знов-таки виводить на перший план підготовки у ВНЗ МВС України якості особистості, емоції, волю, а також позитивну мотивацію до роботи працівників ОВС України в екстремальних умовах.

Аналіз загальних закономірностей саморегуляції особистості дозволив встановити, що вони залежать від особливостей нервової діяльності, від особистісних якостей та від його звичок в організації дій, сформованих у процесі виховання. Отже, вивчення і врахування особливостей саморегуляції працівників ОВС важливе для їх успішної адаптації до екстремальних умов та індивідуалізації самостійної роботи.

Таким чином, наше дослідження показало необхідність проведення спеціальної роботи по формуванню особливостей саморегуляції психічних станів працівників ОВС України, особливо у екстремальних умовах. Подальші перспективи роботи над темою даного дослідження, полягають в розробці та застосуванні програм по формуванню саморегуляції, що є важливим аспектом розвиваючої роботи викладачів ВНЗ МВС України.

Література:

1. Білоус Т. Л. Формування професійної готовності до роботи в екстремальних умовах у майбутніх працівників органів внутрішніх справ України [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Білоус Тетяна Львівна; Держ. ВНЗ «Донбас. держ. пед. ун-т». – Слов'янськ, 2015. – 179 с.
2. Дикая Л. Г. Психология саморегуляции функционального состояния субъекта в экстремальных условиях деятельности: дис. ... док. психол. наук : 19.00.03 / Л. Г. Дикая; Рос. акад. наук, Ин-т психологии. – М. : 2002. – 342 с.
3. Конопкин О. А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека. Структурно-функциональный аспект / О. А. Конопкин // Вопросы психологии. – 1995. – № 1. – С. 5–12.
4. Конспект лекцій з дисципліни «Організація роботи судових та правоохоронних органів» / уклад. Т. М. Ковалевська, С. В. Белан – Х. : АЦЗУ, 2005. – 96 с.
5. Левитов Н. Д. О психологических состояниях человека / Н. Д. Левитов. – М., 1964. – С. 103–142.
6. Пеньков Е. М. Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методики и теории / Е. М. Пеньков. – М. : Мысль, 1972. – 108 с.
7. Прохоров А.О. Саморегуляция психических состояний: феноменология, механизмы, закономерности / А.О. Прохоров – М. : ПЕРСЭ, 2005. – 352с.
8. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С. Л. Рубинштейн. М. : Изд-во АН СССР, 1957. – 283 с.